РОЗДІЛ I

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА. КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК: 347.453

DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2020-71-2-10-18>

Делія Юрій Володимирович,
доктор юридичних наук, доцент
(Донецький юридичний інститут МВС України,
м. Кривий Ріг)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2919-5545>

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНА ОСОБА»

У статті розглянуто поняття «внутрішньо переміщена особа» як суб'єкта правового регулювання, досліджено його юридичну природу; визначено основні ознаки внутрішньо переміщених осіб в Україні; проаналізовано міжнародно-правові джерела; окреслено права та свободи внутрішньо переміщених осіб. Наведено авторське визначення категорії «внутрішньо переміщена особа (ВПО)» та зроблено пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання досліджуваного інституту в чинному законодавстві.

Ключові слова: внутрішньо переміщена особа; ознаки внутрішньо переміщеної особи; захист конституційних прав; права та свободи внутрішньо переміщеної особи.

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні існує досить багато невирішених питань, що стосуються внутрішньо переміщених осіб. Особливо гострим це питання стало після анексії Криму та через проведення антитерористичної операції / операції Об'єднаних сил в окремих районах Донецької та Луганської областей. Унаслідок цих подій, значна частина населення відчула реальну небезпеку для свого життя, життя близьких та була вимушена залишити свої територіальні громади, інтегрувати й адаптуватися в нових умовах.

Сьогодні правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні визначається і гарантується Конституцією України 1996 року та Законами України (далі – ЗУ) «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації». Водночас процес його формування не можна вважати завершеним.

Проблема внутрішньо переміщених осіб викликає стурбованість як у національному, так і міжнародному світовому співтоваристві, оскільки перетворилася на одну з найбільш гострих соціальних і гуманітарних проблем. Тому ці питання висвітлюються в різних сферах наукових досліджень. Проблематика ВПО містить широке коло різноманітних теоретичних та практичних питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правового статусу особи є достатньо дослідженими у вітчизняній юридичній науці. Зокрема, вони порушувалися в працях С. С. Алексєєва, В. Б. Авер'янова, О. Ф. Андрійко, Ю. П. Битяка, М. В. Вітрука, А. М. Колодія, Б. М. Лазарева, Г. В. Мальцева, Н. М. Оніщенко, А. Ю. Олійника,

А. В. Панчишина, В. Ф. Погорілка, М. П. Рабіновича, В. М. Селіванова, О. В. Сурілова, О. Ф. Скакун, Ю. С. Шемшученка та ін.

Метою дослідження є аналіз розуміння поняття «внутрішньо переміщена особа», регулювання досліджуваного інституту в національному й зарубіжному законодавстві, виділення основних ознак та формування авторської дефініції.

Відповідно до мети дослідження, були поставлені такі завдання: з'ясувати сучасний стан законодавства та причини внутрішнього переселення в Україні; проаналізувати наявні вітчизняні та міжнародні визначення поняття «внутрішньо переміщені особи»; запропонувати власне визначення розглядуваного поняття; сформулювати особливості та ознаки внутрішньо переміщених осіб.

Виклад основного матеріалу. У теоретичних розробках під конституційно-правовим статусом ВПО розуміють статус, урегульований нормами Конституції України та чинного законодавства, актами органів місцевого самоврядування, що складається із системи додаткових і недержавних прав (органів місцевого самоврядування), обов'язків і гарантій, обумовлених обставинами їхнього вимушеного (свідомого) внутрішнього переміщення (громадян, іноземців, апатридів), та гарантій дотримання визначених можливостей. До характеристик означеної категорії належать: додатковий, спеціальний, тимчасовий правові статуси осіб (громадян, апатридів, іноземців).

На сьогодні українське суспільство зіткнулося з не відомою раніше проблемою – вимушеного залишення особами місць свого постійного проживання та переселення в інші регіони держави. Питання забезпечення прав ВПО постало доволі гостро. Перед публічною адміністрацією, яка найближче знаходиться до проблем ВПО, ці проблеми набули особливої актуальності.

Унаслідок анексії АР Крим та збройного конфлікту на Донбасі, в Україні з'явилася нова категорія населення – внутрішньо переміщені особи. Це люди, які були змушені виїхати з місць постійного проживання та розпочати життя в нових для себе територіальних громадах. Однією з передумов інтеграції та адаптації ВПО до життя в нових територіальних громадах є забезпечення прав і свобод людини й громадянина. Адже ВПО користується всіма наданими правами та свободами, які закріплені в Основному законі України. Так, ст. 24 Конституції говорить, що громадяни мають рівні конституційні права й свободи та є рівними перед законом [1]. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти не повинні суперечити їй приписам.

Водночас через недосконалість законодавства конституційні права таких осіб суттєво обмежені, що загалом ставить процес адаптації ВПО до нової територіальної спільноти під загрозу.

Станом на травень 2020 року в Україні, згідно з Єдиною інформаційною базою даних про внутрішньо переміщених осіб Міністерства соціальної політики України, кількість зареєстрованих ВПО, які перемістилися з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей, а також Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, становить 1 446 881 особу (станом на перший квартал 2018 року – 1 502 019 осіб) [2]. Кількість ВПО зменшилася на 52 тисяч 138 осіб та, як прогнозовано, за певних обставин, імовірно, і надалі буде збереження або її зменшення. Усе це є свідченням вдалої діяльності Української держави.

Аналізуючи статистичну інформацію, слід підкреслити, що із зазначеної кількості ВПО працездатного віку – 367 849, дітей – 197 672, осіб з інвалідністю – 51 355, пенсіонерів – 724 427, обліковано сімей – 1 173 283 [2]. Ураховуючи загальну кількість ВПО, розуміємо, що це поява на теренах держави ще одного міста-мільйонника, який потребує належного забезпечення, створення інфраструктури та вирішення низки важливих організаційно-правових питань.

Слід констатувати, що, з огляду на зміст міжнародно-правових актів, розрізняють низку понять в аспекті порушеної проблеми: «особа, яка шукає притулку», «внутрішньо переміщена

особа», «біженець». У національних законодавствах закріплюються (регламентуються) названі правові категорії, які, зі свого боку, мають відмінності та особливості, часто визначають суб'єктів переміщення не як осіб чи людей, а надають прив'язку до певної ситуації, що сталася в країні.

Світове співтовариство з окресленою проблематикою зіткнулося значно раніше, ніж українське суспільство. Вирішення цієї проблематики, маємо на увазі правовий статус ВПО, знаходимо в Керівних принципах із питань переміщення осіб усередині країни, які розроблялися протягом 1992–1998 років [3]. Як зазначав представник Генерального секретаря ООН Френсіс М. Денга, перед міжнародним співтовариством постало монументальне завдання забезпечити захист осіб, які, усупереч власним бажанням, змушені залишати домівки через жорстокі конфлікти, масові порушення прав людини або інші непередбачувані та трагічні події, але які лишилися в межах кордонів своєї країни. Майже завжди такі люди страждають від серйозних психологічних травм, складних умов життя та дискримінації [4, с. 159].

Як слушно зазначає В. Чихірьов, нині в міжнародному праві існує комплексне визначення осіб, переміщених усередині країни, «як людей або груп людей, які були змушені рятуватися втечею або покинути свої будинки чи місця проживання, щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, ситуацій загального насильства, порушень прав людини або стихійних лих, техногенних катастроф, і які не перетнули державний кордон країни» [5].

За оцінками міжнародних юристів, наведене визначення цілком відповідає змісту Керівних принципів ООН із питань ВПО (далі – Принципи) [6]. Так, у першому Принципі підкреслюється, що ВПО мають «на підставі цілковитої рівності, ті ж самі передбачені міжнародним правом та національним законодавством права, якими користуються інші особи в їх країні. Вони не повинні піддаватися дискримінації на тій підставі, що вони є внутрішньо переміщеними особами» [6].

Український законодавець зазначає, що обставини вважаються загальновідомими й такими, що не потребують доведення, якщо інформація про них міститься в офіційних звітах (повідомленнях) Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ), Організації з безпеки та співробітництва в Європі, Міжнародного комітету Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, розміщених на вебсайтах указаних організацій, або якщо стосовно таких обставин уповноваженими державними органами прийнято відповідні рішення.

Фактично ВПО – це особи, які підпадають під визначення «вимушені переселенці», але які, покинувши місце свого постійного проживання, залишаються в країні своєї громадянської належності та можуть користуватися її захистом. Необхідність надання допомоги особам, змушеним з об'єктивних причин стихійно змінити місце свого проживання, особливо гостро постала в 70-х роках ХХ століття через громадянські війни, що розгорнулися на територіях Анголи, В'єтнаму, Камбоджі, Судану тощо. До того часу допомога міжнародного співтовариства стосувалася переважно біженців – осіб, які залишили межі своєї країни й не користуються її захистом.

Міжнародним органом із питань біженців було Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН). У 1972 році УВКБ ООН, керуючись гуманними міркуваннями, включило «осіб, переміщених усередині країни», у свої програми в питаннях допомоги та відновлення для біженців і репатріантів. У цьому ж році Генеральна Асамблея ООН, Економічна і Соціальна рада ООН своїми резолюціями розширили *post factum* мандат УВКБ ООН, рекомендувавши йому, за пропозицією Генерального секретаря ООН, брати участь у таких гуманітарних операціях ООН, у яких Управління володіє «особливими багатими знаннями та досвідом».

Специфіка внутрішньо переміщених осіб полягає в тому, що як громадяни держави, залишаючись на її території, вони знаходяться під винятковою юрисдикцією і захистом своєї країни, навіть якщо сама держава не в змозі забезпечити такий захист. Тому надання

допомоги таким особам із боку міжнародних органів може кваліфікуватися як втручання у внутрішні справи держави.

Загалом у світі нараховується близько 40 млн осіб, які змушені були стати ВПО внаслідок війн чи стихійних лих [7], найбільша кількість внутрішньо переміщених осіб знаходилася в Колумбії (1 244 100). Згідно з дослідженням Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, у кінці 2017 року за межами місць свого звичайного проживання перебували 11,4 млн біженців та 26 млн внутрішньо переміщених осіб. Недавні конфлікти, що викликали переміщення осіб усередині країни, відбулися в Китаї, на Філіппінах, на Кубі й у США.

За оцінками деяких кліматологів, розвиток глобального потепління призведе до спустошення, обезводнення і непридатності для подальшого проживання та господарської діяльності значних територій. Якщо в більшості країн, території яких лежать в одному кліматичному поясі, це викличе масову еміграцію, то в США, Росії, Канаді та Китаї, територія яких знаходиться в різних кліматичних зонах, – масштабну хвилю ВПО.

Міжнародно-правові акти мають важливе значення для розвитку Української держави, при цьому мають отримати локальне закріплення питання адаптації національного законодавства до норм і вимог європейського та світового співтовариства. Не останнє місце посідають і вимоги з питань регулювання місцевого самоврядування та адаптації до реальних можливостей територіальної спільноти.

Відповідно до змісту ст. 1 ЗУ «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року, «внутрішньо переміщеною особою є громадян України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» [8].

Таким чином, ВПО в Україні вважаються особи, які є громадянами України, мають право на постійне проживання в Україні (як громадяни України, так і іноземні громадяни та особи без громадянства тощо), проте змінили місце проживання з метою уникнення наслідків збройного конфлікту й тимчасової окупації окремих територій України, унаслідок обґрунтованих побоювань за власне життя, здоров'я та захист прав і інтересів. Чинне законодавство оперує поняттям «внутрішньо переміщена особа», яке, на нашу думку, не розкриває глибини проблеми та не роз'яснює необхідність соціального забезпечення таких осіб.

Слід погодитися з роздумами Ю. Лушпієнко, що термін «внутрішньо переміщений» не повністю розкриває саме поняття ВПО, адже за дослівного тлумачення означає особу, яка змінила своє розташування в межах держави, тоді як поняття «вимушений» означає примусовий характер і здійснення дії проти бажання особи під тиском обставин. Тому термін «вимушений переселенець» більш вдало описує категорію осіб, які змінили місце проживання з не залежних від них причин, оскільки саме поняття «вимушений» за своїм змістом пояснює наявність проблем як логічний наслідок певної події [9, с. 190].

Основною характерною рисою внутрішнього переміщення (міграції) є той факт, що особи, переміщені всередині країни, – це, як правило, громадяни цієї ж держави. Міждержавні конфлікти сьогодні виникають набагато рідше, ніж внутрішні конфлікти та громадянські війни. Це призвело до зменшення випадків перетину державних кордонів біженцями й до збільшення кількості осіб, які переміщаються всередині своєї країни.

Отже, ознаками категорії «ВПО» є такі:

- є фізичними особами;
- мають громадянство України;
- можуть не мати громадянства України, проте перебувають і постійно проживають на території України на законних підставах;

- під час зміни місця проживання не перетинають державний кордон України, а залишаються в Українській державі, дотримуючись чинного українського законодавства;
- перебувають на території держави, яка є непідконтрольна, але виконують усі вимоги українського суспільства й держави (курсив мій. – Ю. Д.)

Порівняльний аналіз визначень категорії «внутрішньо переміщених осіб» у ЗУ «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та в Керівних принципах ООН з внутрішнього переміщення як міжнародному стандарті із цього питання свідчить, що вони переважно збігаються. Українське законодавство рухається в руслі міжнародного права.

ВПО прийнято також називати вимушеними переселенцями або просто переселенцями. Досліджувана категорія близька категорії «біженець». Від біженців вони відрізняються тим, що не виїжджають за межі країни, громадянами якої є. Водночас, як зазначає К. О. Крахмальова, перші міжнародно-правові спроби правового врегулювання поняття «біженці» та їхнього статусу були реакцією міжнародної спільноти й Ліги Націй, зокрема на конкретні випадки масових переселень, як-от росіян після приходу до влади в Росії 1917 року більшовиків; вірменів, що рятувалися від геноциду; населення, яке втікало з націонал-соціалістичної Німеччини в 1930-х роках. На цьому етапі формування концепції біженців ще не існувало відокремлення понять «біженець» та «внутрішньо переміщена особа» та й самі визначення були дещо звуженими, сформульованими для відповіді на конкретні політико-правові проблеми того часу [10, с. 10].

Біженцем, згідно із ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 8 липня 2011 року, «є особа, яка не є громадянином України та внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи чи політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань» [11].

В Україні масово почали з'являтися ВПО у зв'язку з аварією на Чорнобильській атомній електростанції у квітні 1986 року. Тоді внаслідок радіоактивного забруднення близько 200 тис. осіб були вимушені змінити своє місце проживання, оскільки значна територія України відійшла до зони відчуження. Перші законодавчі акти із цього питання тодішня влада спромоглась ухвалити лише в лютому 1991 року [12]. Побачили світ і інші нормативно-правові документи, а саме:

Постанова Ради Міністрів Української РСР «Про додаткові заходи щодо посилення охорони здоров'я та поліпшення матеріального становища населення, яке проживає на території, що зазнала радіоактивного забруднення в результаті аварії на Чорнобильській АЕС» від 14 грудня 1989 року № 315 [13].

Постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок відселення та самостійного переселення громадян з територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС» від 16 грудня 1992 року № 706 [14].

Законодавець певною мірою виявився не готовим до такої ситуації, оскільки на момент виникнення небезпеки в нашій державі ще діяли нормативно-правові акти, які врегульовували виключно внутрішнє переселення постраждалих від Чорнобильської катастрофи. Також тривалий час була непростюю і політична ситуація в державі, яка проявлялася в нерозповсюдженні та замовчуванні реальної інформації. Необхідні нормативно-правові акти у сфері регулювання правового статусу переміщених осіб, створення системи надійного захисту людей від наслідків Чорнобильської катастрофи потребували залучення вагомих фінансових, матеріальних та наукових ресурсів, тому були прийняті з певною затримкою.

З огляду на події 2014 року на сході України та в Криму, базовим нормативно-правовим актом, що регулює статус ВПО, є ЗУ «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо

переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 р. [8], який установлює гарантії дотримання прав, свобод і законних інтересів ВПО. Окрім наведеного законодавчого нормативно-правового документа, що регулює статус ВПО, можемо зазначити ще близько десяти актів. Окрім актів, які мають державницьке коріння, регулювання також забезпечують локальні нормативно-правові акти (рішення, розпорядження органів місцевого самоврядування).

Становлення демократії, а останньої не можна уявити без дієздатного місцевого самоврядування, є складним і тривалим процесом. Безперечно, найважливішим питанням є заміна минулого режиму правління, створення нових владних і самоврядних інститутів [15, с. 10]. Не є винятком і статус ВПО, який має регулюватися актами як державних, так і самоврядних інститутів.

Висновки. Окреслюючи перспективи подальших теоретичних розвідок у розглядуваній сфері, варто зважати на процеси трансформування управлінських інституцій та стрімкий розвиток суспільно-політичного життя в Україні, приділяти увагу функціонуванню органів публічного адміністрування та механізму реалізації функцій у сучасних умовах. Також чинне національне законодавство України потребує вдосконалення в частині визначення особливостей правового статусу незахищених категорій серед переселенців, пов'язаних із наданням додаткового захисту таким категоріям із притаманною чи можливою вразливістю.

До ознак конституційно-правового статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні належать:

- його тимчасовість;
- наділення внутрішньо переміщених осіб спеціальними, додатковими правами й обов'язками, обумовленими особливостями їхнього становища й потребами;
- залежність обсягу й порядку реалізації таких прав та обов'язків від того, чи є такі внутрішньо переміщені особи за своїм загальним правовим статусом громадянами України, іноземцями чи особами без громадянства;
- спільність для певного кола осіб (які не порушують чинне законодавство), визнаних законодавством внутрішньо переміщеними (курсив мій. – Ю. Д.).

Під поняттям «конституційно-правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні» слід розуміти правове становище громадян України, іноземців, визнане Конституцією та законами України, які не суперечать Конституції і профільному Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (2014) та актам органів місцевого самоврядування.

Проаналізовані законодавчі документи, які закріплюють конституційно-правовий статус ВПО, свідчать, що сучасна Українська держава оперативно відреагувала на виклики історії, не стала замовчувати наявні факти та в максимально короткий термін ухвалила важливі нормативно-правові акти, що є складовою правового становища ВПО й дають змогу швидше адаптуватися до життя в нових територіальних громадах та отримувати необхідну соціальну підтримку й допомогу.

Список використаних джерел

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Динаміка міграції в Україні: де живе найбільше переселенців. Міністерство соціальної політики України. URL : https://mtot.gov.ua/ua/kilkist-zareestrovanih-vpo-stanom-na-13-kvitnja-2020-r_2289161300065911930 (дата звернення: 05.05.2020).
3. Керівні принципи з питань внутрішнього переміщення. URL : <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/IDPersons/GPUkrainian.pdf> (дата звернення: 10.05.2020).
4. Каліушченко І. М. Міжнародно-правові стандарти забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб та їх впровадження в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 2. С. 157–160.

5. Чихірьов В. Л. Правовий статус внутрішньо переміщених осіб. Конституційно-правові академічні студії. 2/2017. URL : <http://constlegalstudies.in.ua/archive/2-2017/5.pdf> (дата звернення: 10.05.2020).
6. Guiding Principles UN on Internal Displacement 2004. URL : <http://www.brookings.edu/~media/Projects/idp/GPEnglish.pdf> (дата звернення: 10.05.2020).
7. Кількість переселенців у світі за рік збільшилась удвічі. URL : https://espresso.tv/news/2018/05/17/kilkist_pereselenciv_u_sviti_za_rik_zbilshylas_udvichi_do_31 mln_infografika (дата звернення: 20.04.2020).
8. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 1. Ст. 1.
9. Лушпієнко Ю. Конституційно-правовий статус біженців та внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 188–193.
10. Крахмальова К. О. Адміністративно-правове забезпечення статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2017. 210 с.
11. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 16. Ст. 146.
12. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи : Закон України. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1991. № 16. Ст. 200.
13. Про додаткові заходи щодо посилення охорони здоров'я та поліпшення матеріального становища населення, яке проживає на території, що зазнала радіоактивного забруднення в результаті аварії на Чорнобильській АЕС : постанова Ради Міністрів Української РСР від 14 грудня 1989 р. № 315. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/315-89-p> (дата звернення: 20.04.2020).
14. Про Порядок відселення та самостійного переселення громадян з територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС : постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 1992 р. № 706. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/706-92-p> (дата звернення: 20.04.2020).
15. Делія Ю. В. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії та практики : монографія. Донецький інститут внутрішніх справ при Донецькому національному університеті, НД та РВВ ДЮІ МВС, 2004. 280 с.

References

1. Konstytutsiya Ukrayiny. (1996). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [The Constitution of Ukraine. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]. № 30. Art. 141 [in Ukrainian].
2. Dynamika mihratsii v Ukraini: de zhyve naibilshe pereselentsiv. Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy [Dynamics of migration in Ukraine: where most migrants live. Ministry of Social Policy of Ukraine]. URL : https://mtot.gov.ua/ua/kilkist-zareestrovanih-vpo-stanom-na-13-kvitnja-2020-r_2289161300065911930 (data zvernennia: 05.05.2020) [in Ukrainian].
3. Kerivni pryntsyipy z pytan vnutrishnoho peremishchennia. (1998). [Guidelines on Internal Displacement]. URL : <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/IDPersons/GPUkrainian.pdf> [in Ukrainian].
4. Kaliushchenko, I. M. (2016). Mizhnarodno-pravovi standarty zabezpechennia prav vnutrishno peremishchenykh osib ta yikh vprovadzhennia v Ukraini. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal* [International legal standards for ensuring the rights of internally displaced persons and their implementation in Ukraine. Legal scientific electronic journal]. № 2. S. 157–160 [in Ukrainian].
5. Chykhіrov, V. L. (2017). Pravovy status vnutrishno peremishchenykh osib. Konstytutsiino-pravovi akademichni studii [Legal status of internally displaced persons. Constitutional and legal academic studies]. № 2. URL : <http://constlegalstudies.in.ua/archive/2-2017/5.pdf> [in Ukrainian].
6. Guiding Principles UN on Internal Displacement 2004. URL : <http://www.brookings.edu/~media/Projects/idp/GPEnglish.pdf>

7. Kilkist pereselentsiv u sviti za rik zbilshylas udvichi [The number of migrants in the world has doubled in a year]. URL : https://espresso.tv/news/2018/05/17/kilkist_pereselenciv_u_sviti_za_rik_zbilshylas_udvichi_do_31 mln_infografika [in Ukrainian].
8. Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib : Zakon Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. (2015). [On Ensuring the Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons: Law of Ukraine. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]. № 1. Art. 1 [in Ukrainian].
9. Lushpiienko, Yu. (2017). Konstytutsiino-pravovyi status bizhentsiv ta vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo* [Constitutional and legal status of refugees and internally displaced persons in Ukraine. Entrepreneurship, economy and law]. № 2. S. 188–193 [in Ukrainian].
10. Krakhmalova, K. O. (2017). Administratyvno-pravove zabezpechennia statusu vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07. Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy [Administrative and legal support for the status of internally displaced persons in Ukraine]. Kyiv. 210 s. [in Ukrainian].
11. Pro bizhentsiv ta osib, yaki potrebuut dodatkovoho abo tymchasovoho zakhystu : Zakon Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. (2012). [On Refugees and Persons in Need of Additional or Temporary Protection: Law of Ukraine. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]. № 16. St. 146 [in Ukrainian].
12. Pro status i sotsialnyi zakhyst hromadian, yaki postrazhdaly vnaslidok Chornobylskoi katastrofy : Zakon Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy RSR*. (1991). [On the Status and Social Protection of Citizens Affected by the Chernobyl Accident : Law of Ukraine. Information of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR]. № 16. St. 200 [in Ukrainian].
13. Pro dodatkovy zakhody shchodo posylennia okhorony zdorovia ta polipshennia materialnoho stanovysheha naselennia, yake prozhyvaie na terytorii, shcho zaznala radioaktyvnoho zabrudnennia v rezultati avarii na Chornobylskii AES : postanova Rady Ministriv Ukrainy RSR vid 14 hrudnia 1989 r. № 315 [On additional measures to strengthen health care and improve the financial situation of the population living in the territory that was exposed to radioactive contamination as a result of the Chernobyl accident: Resolution of the Council of Ministers of the Ukrainian SSR of December 14, 1989 № 315]. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/315-89-n> [in Ukrainian].
14. Pro Poriadok vidselennia ta samostiinoho pereselennia hromadian z terytorii, shcho zaznaly radioaktyvnoho zabrudnennia vnaslidok avarii na Chornobylskii AES : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 hrudnia 1992 r. № 706. [On the Procedure for Resettlement and Independent Resettlement of Citizens from Territories Subjected to Radioactive Contamination as a Result of the Chernobyl Accident: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 16, 1992 № 706]. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/706-92-n> [in Ukrainian].
15. Delia, Yu. V. (2004). Konstytutsiino-pravovi osnovy mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini: problemy teorii ta praktyky : monohrafiia. Donetskii instytut vnutrishnykh sprav pry Donetskomu natsionalnomu universyteti, ND ta RVV DIuI MVS. [Constitutional and legal bases of local self-government in Ukraine: problems of theory and practice: monograph. Donetsk Institute of Internal Affairs at Donetsk National University, ND and RVV DUI MIA]. 280 s. [in Ukrainian].

Deliya Yuriy,

Doctor in Law, Associate Professor

(Donetsk Law Institute, MIA of Ukraine, Kryvyi Rih)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2919-5545>

LEGAL CHARACTERISTICS OF DEFINITION THE CONCEPT “INTERNALLY DISPLACED PERSON”

The article analyzes the concepts of «internally displaced person» as an object of legal regulation, examines the legal nature of this concept, identifies the main features of internally displaced persons in Ukraine, analyzes international legal sources, identifies the rights and freedoms of internally displaced persons, discloses and analyzes relevant issues of ensuring internally displaced persons in Ukraine. The author's definition of the category «internally displaced person» is given. Today in Ukraine there are many unresolved issues regarding internally displaced persons. This issue became especially acute after

the annexation of Crimea and through the conduct of the anti-terrorist operation / operation of the combined forces in certain areas of Donetsk and Lugansk regions. As a result of these events, a significant part of the population felt a real danger to their lives, the lives of loved ones, and was forced to leave their territorial communities, integrate and adapt to new conditions. Today, the legal status of internally displaced persons in Ukraine is determined and guaranteed by the Constitution of Ukraine of 1996 and the Law of Ukraine «On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons», «On local self-government in Ukraine», «On local state administrations». At the same time, the process of its formation cannot be considered completed. Today, Ukrainian society is faced with a previously unknown problem - the forced abandonment by people of their places of permanent residence and resettlement in other regions of the country. Issues of securing the rights of malware became quite acute. In front of the public administration, which is closer to the problems of malware, these problems have become particularly relevant. The specificity of internally displaced persons is that, being citizens of the state and remaining on its territory, they are under the exclusive jurisdiction and protection of their country, even if the state itself is not able to provide such protection. Therefore, rendering assistance to such persons by international bodies may qualify as interference in the internal affairs of the state. From the analyzed legal acts that enshrine the constitutional legal status of the HPE, the modern Ukrainian state responded promptly to the challenges of history, did not ignore the facts and as soon as possible adopted important legal acts that are an integral part of the legal provisions of the malware adapt more quickly to life in new territorial communities and receive the necessary social support and assistance. Proposals have been made to improve legal regulation in this area.

Key words: *the face is moved inside; signs of internally displaced person; protection of constitutional rights; the rights and freedoms of the internally displaced person.*

Надійшла до редколегії 13.05.2020